

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 21.

V Ljubljani, 1. novembra 1889. l.

XXIX. leto.

Pristni značaj.

Ivo Trošt.

Značajen sam, še v ljudstvu značaj
Oživljaj, goji in krepečaj.

Gregorčič.

Marsikaj smo užé slišali jadikovati, videli stiskati pest in mahati obupno z rokama, zraven pa v eno mer zatrjevati: „Ta človek nima značaja!“ Kakor je možno, da ima ta oseba v zadevi s svojim tekmencom pravo, da ima povod za slično vzdihovanje, vender je njegova trditev povsem neutemeljena. Če lahko rečemo: ta človek je hudobnega značaja, tako tudi lahko rečemo: ta človek je veteranjak. Ako je sosed danes trdil to, kar je včera oporekal, ako svoje mnenje tako in še brže menjuje kot april vreme, mora užé imeti vzroka za to. Da pa vsak človek za nečem teži, da po nečem hrepení, to mora priznati vsakdo; če na poti k dosegi svojega smotra ni baš izbiričen v sredstvih, tega je pa kriva slaba odgoja ali nikaka odgoja. Tako daleč pa mislim, da je užé redko kedo v svoji eksaltaciji, da bi rekel: „Jaz sem original in vzor pristnega značaja!“ Nasprotno pa tudi najomahljivejši veteranjak ni popolnoma brez dobre lastnosti. Temperamenti se mejsebojno tako ločijo, kakor barve v mavrici, a dobri in slabi značaji še bolj. Pravimo sicer: blagi značaj, dobri značaj, pristni značaj, da celó biser-značaj, a le redko; češče pa: hudobni, zlobni, muhasti, trmasti značaj, tudi veternjak in figa - mož sta včasih potrebna, da ne bi značaja solčne strani preveč poviševali, toda le redko je vse tako čisto: „Vsi smo ljudje“. No, zašli bi v pogubni pesimizen, če bi nadaljevali v ti meri: Vsak človek ima značaj, če ne dober, pa slab; pristni značaj pa le redko kedo.

Presojati nam je le razvoj takega značaja, kakor je koristen človeški družbi. Vsakdo vé, da je človeški družbi v korist le dobra vrsta značaja. Ker se pa dandanes išče dlake tam, kjer je ni, reči bi utegnil kedo, da niti slaba vrsta značaja ni brez haska. Znal bi mi kot eksempl pokazati dobo za Catona ml., ki je trdil: „Ego autem censeo, Karthaginem esse delendam“. Takoj za tem bi me pa opozoril na pičlo število onih, ki so ugovarjali menda v istem zmislu, kakor danes nekoji, češ: opozicija mora biti! Ti so nekđaj vedeli, kaj delajo, ka-li? Po ti poti pridemo kmalu do sklepa, da bi bilo skoro dobro, če ostane v družbi človeški vse tako, kakor je. Dobro, če bi vse ostalo tako! Mir bi bil besedij, mir v zbornicah, mir mej narodi, mir bi zavladał celó v pravdi o § 19. drž. osn. zak. Res, srečni svet! Ali do tega ni mogoče. Nikdar ne bodo vsi ljudje taki poštenjaki in tako pristnega značaja, da bi vsi deli roke križem, ko kedo veleva: počitek!

Še nekaj: Za slabe ni treba skrbeti po šolah in doma, ti se vzgajajo sami ali pa po milosti gospoda Slučaja. Dolžnost naša je skrbeti, da se število dobrih značajev množi, število zlih pa krči. Da bi zastran izgube opozicije kedaj trpeli kako škodo, ni se nam bati. Pšenico treba sejati, ljulika se pa zasaja sama.

Toda kam vse to? V šoli nimamo pred seboj značajev, tudi temperamentov ne. Malemu drevesu lahko rečemo: to je hruška, ker ne bo iz nje nikdar družega; otroku pa ne moremo in ne smemo reči: to je hudoben ali pa dober značaj. „Otrok je lipov les“.

Pri vzgojitvi dobrih značajev treba paziti na vsestranski razvoj duševnih darov gojenčevih. Z enostranstvo ne dosežemo ničesar. Pravi značaj je нравno prost. Bolnik je kolikor toliko odvisen zaradi tega, ker je bolnik. Mislim pa tukaj bolj duševnega bolnika. Telesno pohabljen človek, slabo odgojen, misli vedno, da zastran svoje hibe ni to, kar so drugi. Še na slabšem smo z duševnim bolnikom, ker ta ne priznaje svoje bolezn. Težko je presojati samega sebe. On s kratka ne more prav soditi, ker mu niso izkorenili duševnih napak. Njegovi sklepi in sklepanja so osnovana na samih predsodkih. Ali si bode tak človek sam izvajal pravila, do kakeršnih se ima utrjati pristni značaj? Smelo trdim, da ne. Predsodki morejo roditi le predsodke, ne pa pravil življenja.

Zato pa moramo rano gledati, da modro zatiramo nagnenja in nagone prihajajoče iz nižih čutov človeških. Zatirati je moramo, pravim, ne pa zatreti, ker vsi čuti morajo biti naravi primerno vzgojeni, uničen nobeden. Nižji čuti morajo biti podrejeni višjim znancem svojim, ti pa najvišjemu principu. Utrjeni pristni značaj dela vse, kar ugaja temu principu, opušča pa tudi vse, kar temu ni všeč. — Uriva se mu vprašanje in užé vidim dolge poteze različnih zvedavih obrazov, češ: „Kaj pa je tebi najvišji princip?“ Prijatelj, prijateljica ničevno je to pitanje. Najvišji princip vsakemu je in mora biti Bog, kam li krščansko-katoličanskemu učitelju Slovencu!

„Tjekaj gori se ozrimo,
Kjer svetov ne zmer' okó!“

Temu principu morajo biti poslušni vsi drugi, in kdor na ta princip zida, ne podira. Tako absolutno monarhijo doseči v notranjosti človeški ni baš lahko, ker „opozicija“ je sebi človek sam, to je njegova posvetnost. Omenil sem užé prej, da treba pšenico sejati, ljulika se pa sama, in še pregosta bi bila, da je ne trebimo z njive.

Pri razvoji in utrjevanji samostojnosti ne smejo prevladovati nižji čuti — posvetnost. Čestokrat sem užé primerjal mladega človeka drevesu. Nižje veje, odrastke vse trebimo, režemo in mečemo v ogenj. Pri človeku namenjenem v družbo človeško tega ni treba, marveč moramo varovati, da te veje in odrastki niso predolgi, da v svoji rašči ne škodujejo ostalim sestricam in sestram, osobito pa kroni svoji.

Prvi princip pristnemu značaju bodi Bog, in prvi temu podrejeni občečloveška sreča. Gojenec naj po teh uravnjuje delovanje svoje in pri vsakem početji naj se vpraša: je-li to Bogu všeč in v korist človeštvu? To je svrha vzgoje in druge svrhe ni. Vse druge svrhe, naj so tudi užé na prvi pogled tako lepe in vabljive, v kolikor se odmikajo od imenovane, v toliko so pogrešne. Taki značaji potem niso originalno-pristnega značaja-ideala pridelki, temveč le kopije teh pridelkov.

Temu principu se pa približujemo z gojenci svojimi, če modro nadzorujemo bujenje in razvoj raznih čutov. Ako vidimo, da hoče otrok preveč sezati in hlepeti po bogastvu, časti in uživanji, mora se pravočasno to preprečiti. Simpatične čute prav buditi in voditi bodi vzgojitelju sveta dolžnost. S svojim vzgledom in modrimi primeri učitelj pokaži, da sočustvuje z bližnjikom svojim, „veselí se z veselimi in toguje z žalostnimi“. Otroci naj se učé ceniti lepoto in red. Nравnost veliko pomore dobremu značaju. Ko je

odgojitelj osvedočen, da živé vsi čuti v telesu, mora paziti, da vzdržuje mej njimi red. Samostojnemu gojencu mora biti ta red že nekako v mesu in krvi, da se nevedé ravna po njem. Zato nam je pa natančni regulator vest. Dobro vzbujena in vzgojena vest je ona lestva, po koji dojde človek visoko, visoko — do neba. Buditi in vzgajati vest nudijo nam razne prilike in dogodbe v šoli, doma in zunaj, osobito pa vera naša.

Ako po takih pravilih dovedemo gojenca do spoznanja najvišega principa, da vse dejanja hoté ali nehoté teži in mora težiti za tem principom, privadil se bode kmalu temu toku — in kako bi se ne, ko je edino naraven — in gibal se bode prosto v svetu, prosto tudi v svojih načelih. V notranjosti njegovi ne bode viharjev in nasprotujočih si elementov; če bi se pa vsled vnanjega pritiska imel kedaj uneti kak boj, takoj je tukaj pomirovalni sodnik — glas vesti.

Vesten značaj je pa tudi pristen značaj.

Občni zbor „Národne Šole“.

(Dalje).

Statistika društvenikov kaže, da ustanovnikov ni prirastlo niti v zadnjem niti v predzadnjem letu.

Vknjiženih je 18 z vsoto 315 gld.; torej še niso vsi ustanovniki vplačali popolni znesek 20 gld. Nadejati se pa tudi ni, da bi se to kdaj zgodilo; terjati se skoro ne more, ker so ustanove bolj dobrotne, za katere društvo nima dajati vračila. Izmed 18 ustanovnikov so 4 užé umrli. Ustanovnina je naložena in obresti znašajo od dveh let skupaj 47 gld. 56 kr., ki so tudi z glavnico shranjeni.

V pomnožitev ustanovnine bi bilo priporočati, da slavni občni zbor sklene, naj se od izkazanih obresti 20 gld. pripiše k ustanovniini na ime „česko-slovenskega spolka“ v Pragi, ki je 17. maja 1888. l. vsled prijaznega posredovanja našega člana Jan. Legota poslal 30 gld. Ta izvanredna podpora zasluži, da se hrani v spominu lepi slovenski vzajemnosti v znak.

Društvenikov z letnim doneskom je bilo l. 1888. 73 šol, 57 učiteljev, torej 130 vkup; l. 1889, je število se na 89, učiteljev pa zmanjšalo na 48; vkup je bilo l. 1889. plačujočih članov 137.

Razun teh pravih udov (§ 5.) je bilo l. 1888. 60 ljudskih šol brezplačno obdarovanih; 30 ljudskim šolam so se podarili vsled odborovega sklepa učni pripomočki za številjenje in oblikoslovje in slavni c. kr. deželni šolski svét je zaznamoval one šole, katere so darovana učila najbolj pogrešale, ter tudi izrekel svoje priznanje odboru za dobrodelnost.

V zadnjem društvenem letu so bile len 24 ljudskim šolam brezplačno v šolskem blagu naklonjene podpore; vrednost daril brojí za l. 1888. = 206 gld. 26 kr. in za l. 1889. = 122 gld. 14. kr. Pri razdelitvi podpor se ni prezirala nobena prošnja in, odbor je storil v smislu § 12. društvenih pravil, kolikor je gmotno stanje „Národne Šole“ dopuščalo.

Število podpirancev še ni bilo nobeno prejšnjih let tako visoko, kakor baš zadnji dve leti, osobito l. 1888., in odbor se je srčno radoval, da je ravno povodom 40letnice najdobrotljivejšega našega vladarja doseglo število obdarovancev takó znatno visokost.

Tudi od slavne „Matice Slovenske“ z dopisom z dné 2. nov. 1888. l. podarjene zemljevide, katerih je še prav velika skladovnica na ponudbo, so se nekaj po-

razdelile gg. učiteljem in nekaterim šolam, ki so se zanje oglasile. Kdorkoli jih želi imeti, naj se potruži k prvomestniku in dobi jih brezplačno. Izrečno pa moramo poudarjati, da manjka Avstrije, Evrope, Rusije, Azije, Avstralije. Od severne in južne Amerike je le še nekoliko izvodov na razpolaganje; od drugih je pa še prav obilo dobiti, recimo: 1. Balkanski poluotok, 2. Italija, 3. Španija in Portugalsko, 4. Francija, 5. Belgija in Nizozemsko, 6. Nemčija, 7. Britanija, 8. Škandinavija in 9. Švica. Iztotako je šlo drugo darilo slavne „Maticе Slovenske“, t. j. 190 izvodov „Telovadba II. del“ med svet. Knjižica se je razdelila učiteljem na Štajerskem, Primorskem in Kranjskem.

Za oba darova se zahvaljujemo slavni „Matici Slovenski“ tudi na tem mestu.

„Národna Šola“ se ne more ponašati z mnogimi podporami posamičnih dobrotnikov; dohodki pa ostajajo — hvala podpirateljem — skoro na isti višini užé več let zaporedoma; množina porabljenega šolskega blaga se vzdržuje na enakomernem površji, dasiravno smo letos 50.366, to je za 12.000 komadov več pisank razposlali mimo predlanskih 38.264.

Učnih šolskih knjig se je v obeh letih razdelilo 689 izvodov; sicer to število ni visoko z ozirom na število vseh šolskih otrok na Kranjskem; vendar je količina vsega po društvu razdanega šolskega blaga merilo in dokaz, da šolstvo na Kranskem leto za letom napreduje in da „Národna Šola“ tudi marsikaj pomore pri uspehu. Ko bi odbor imel voč materijalnih sredstev, storil bi gledé na druga učila mnogo več; zato se društvena skrb obrača bolj na pridobitev drobnega blaga, katerega mladina neprestano potrebuje in za katero revni stariši težko trosijo novce. (Dalje prih.)

Občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“ v Ljubljani.

(Konec).

V odborovih sejah pretresovalo se je tudi vprašanje o stalni učilski razstavi v Ljubljani, o nabiru vseh knjižic za šolsko mladino, za našo knjižnico, a čas nas je prehitel, in morebiti bode novi odbor v teh vprašanjih mogel kaj uspešneje delovati.

Društvenemu knjižničarju naložilo se je neprijetno breme, da se loti urejevanja društvene knjižnice; to je tudi z mnogim trudom uredil, kar je razvideti iz tiskanega imenika knjižnice.

Povodom bridke izgube prestolonaslednika cesarjeviča Rudolfa kondoliral je v imenu društva dné 6. februarija predsednik visokorodnemu gospodu deželnemu predsedniku.

Na vabilo odbora za odkritje Vodnikovega spomenika udeležil se je odbor korporativno te slavnosti in je položil pevcu učitelju na spomenik venec s trakovi.

Slavnostno otvorjenje učiteljskega doma v Zagrebu pozdravilo je društvo telegrafičnim potom.

Društvo je bilo naročeno na te le pedagogične liste: „Vrtec“, „Učiteljski Tovariš“, in „Pädagogische Rundschau“. Razven teh listov pa je imelo društvo na razpolaganje od mnogih častnih članov društva nad 20 časopisov.

Odborovih sej je bilo preteklo leto 8; razen teh priredilo je pa tudi dvakrat predavanje in sicer gospod J. Krulec je govoril o Lavtarjevih računicah in predsednik Andrej Žumer o novi česki knjigi „Česko dítě“, katero knjigo je dobilo društvo od založnika v dar.

Zabavnih večerov je bilo 12 z različnim vzporedom, vendar večinoma muzikalnega značaja, kar je bilo tem lažje mogoče, ker smo imeli glasovir na razpolaganje. Tudi smo imeli v poletnem času nekaj izletov, s katerimi pa zaradi slabega vremena nismo

imeli posebne sreče. To je v kratkem delovanje odborovo, in slavni zbor prosim, da vzame skromno poročilo blagohotno na znanje.

Tajnikovo poročilo se vzame odobrava je na znanje, in potem poroča g. blagajnik Ivan Tomšič o stanju blagajnice. Izmej lanskih udov je jeden (L. Arko v Sodražici) umrl, dva sta izstopila, 6 pa jih je na novo vstopilo, tako so sedaj 104. Dohodkov je bilo z lanskim ostankom vred 219 gld. 50 kr., troškov pa 138 gld. 9 kr., torej je blagajnični preostanek 81 gld. 41 kr., „Učiteljski Tovariš“ je naredil društvu to uslugo, da je društvenike, kadar je kateri vplačal društvenino, priobčeval, kar je bilo nekako potrnilo, da je vplačal. Nekateri društveniki še do občnega zbora niso plačali. Kaj se ma s temi storiti, o tem bil je daljši razgovor in konečno se je vzprejel g. Tomšiča predlog: blagajnik naj po občnem zboru zaostale ude opominja, da imajo po § 7. društvenih pravil vsaj v 3 mesecih po tem opominji, torej do novega leta vplačati društvenino. Gospod Stegnar omenja, da se mej dohodki nahaja tudi večja vsota kot prispevek od mej letom prodanih stenskih tabel Razinger-Žumrovih. Gospod Močnik predlaga na podlagi tega, da se ti dohodki užé od leta 1880. stalna rubrika v društvenih računih, in da je društvo užé veliko podpore dobilo od gg. izdajateljev, naj jima zbor izreče zahvalo za to požrtvovalno delovanje za društvo, kateri predlog se z odobravanjem vzprejme. Mej troški se nahaja večja vsota za vzprejem, prenočevanje i. t. d. za vnanje zborovalce pri prvem občnem zboru „Zaveze“ slovenskih učiteljskih društev — in prispevek za društveno stanovanje, katero deloma Ljubljanski udje posebej plačujejo. Gledé vplačevanja društvenine omenja g. Močnik, naj se društveniki opozoré, da se najlože vplačuje, ako društvenik takrat, ko pošlje društvenino za vdovsko društvo, priloži še 1 gld. za učiteljsko društvo.

Pregledovalcem računov se izvolijo gg. Galle, Josin in Kavčič.

Knjižničar g. Kokalj poroča, da je vso knjižnico uredil in napravil dva nova zapisnika, abecedni in stvarni. Jeden zapisnik se je tudi dal natisniti ter se razdeli mej navzoče ude. V tem zapisniku se nahaja tudi red za izposojevanje. Če ima kak vnanji član kako knjigo si izposoditi, mu je treba samo številko iz zapisnika naznaniti.

„Učiteljski Tovariš“ se naprosi, da v prihodnje poleg imen onih članov, ki so vplačali društvenino, priobčuje tudi prirastke v knjižnici in kadar bode treba, se tiskanemu zapisniku dodá še prirastek. G. Kokalju izreče zbor zahvalo za njegov trud in njegovo požrtvovalnost.

Pri točki „posamezni nasvétí“ stavi in utemeljuje g. Razinger predlog, naj zbor imenuje svojega rednega člana gospoda prof. A. Nedvéda za njegove zasluge za društvo in za slovensko učiteljstvo sploh svojim častnim članom, kateri predlog se z vsestranskim odobravanjem soglasno vzprejme in za izvršitev tega sklepa pooblastí odbor. Gospod Močnik učiteljstvu gorko priporoča učiteljsko vdovsko društvo in želí večje zanimanje za to društvo. Ko se mu g. predsednik zahvali za njegovo brezsebično skrb gledé tega društva in omenja, da se bode odbor domenil z „Zavezo“ gledé vzajemnega postopanja za regulovanje plač, sklene zborovanje s trikratnim slavaklicem na presvetlega cesarja. V odbor so bili voljeni dosedanji odborniki in kot nov odbornik g. Fr. Bahovec. Potem je zboroval upravni odbor „Zaveze“ slov. učiteljskih društev.

Domača vzgoja.

Piše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

V poznejših letih, ko ni več treba, da bi moral otrok svoj denar po določenih pravilih trositi, mora pa vselej prositi za dovoljenje, če sme tej ali onej želji ustreči.

Še le potem, ko znajo dečki in deklice užé ceniti posamezne stvari in poznajo vrednost denarja, naj nekaj svojega premoženja prosto gospodarijo, vendar morajo pa o tem redno ob gotovem času pokazati račun.

O zadnjem slučaju naj še to-le omenimo: Le večji in starejši otroci naj dobivajo denar v prostovoljno vporabo. Da pa otrok po neumnem in nepotrebem denarja ne zapravlja, mu je to prav potreben svét starišev. „Ti bi si rad kupil svinčnik; izberi si le prav dobrega za 6 kr.; pa tudi peresno pušico rabiš, kaj ne da? Izberi si le prav trdno, čeprav še jedenkrat toliko stane!“ Stariši ne smejo misliti, da je to poželjivost, ali da se poželjivost pospešuje, če zahtevamo najboljše in najtrdnjše stvari. Kdor si kaj dobrega kupi, traja mu toliko dlje časa in zraven kupi pa tudi dobro lastnost, namreč spoštovanje do svojega premoženja. Poželjivci storé pa prav nasprotno. Oni kupijo si navadno najslabše reči, ki prav malo stanejo, da jim ostane potem še kaj denarja za zabavo.

Kakor smo užé rekli, je torej zeló potrebno, da stariši svojim otrokom vselej svetujejo, katere in kakšne reči naj si kupijo. Če otroka nekaj let na ta način za življenje pripravljamo in vzgojujemo, doseže s časoma gotovo spretnost, da svoj denar prav vporablja in razdeluje. Pred vsem mu mora pa, sevéda domača hiša biti najlepši vzgled.

Koj, ko zna deček le malo pisati in računati, ga moramo navaditi, da svoje dohodke in troške vedno v poseben zvezek zapisuje. To opravilo nalaga pa tudi starišem in učiteljem prav težko nalogo. Knjigovodstvo rodí res prav blagodejen sad, če otroka pri tem opravilu pridno nadzorujemo, pogubonosno pa vpliva nanj, če nadzorstvo zanemarjamo. Ako otrok zapazi, da se za njegovo knjigovodstvo le površno ali pa nič ne brigamo, pride nehoté v skušnjavo, da vknjižuje take stvari, kojih ni kupil, denar pa zapravi za sladkarije, ali kar si bodi. Zato zahteva vesten oče, da mu otrok pokaže konci tedna vse stvari, koje so vknjižene.

Res sveta je vez, ki veže stariše in otroke. Sam Bog jih je združil; svete so pa tudi vse dobrote, ki jih stariši kot namestniki božji delé svojim otrokom in sicer ne samo hrana, obleka in šola, ampak posebno razumna domača vzgoja. Čudno je res to — na tisoče dokazov imamo — da čimbolj stariši svoje otroke mehkužijo, tem slabša je vez ljubezni med njimi in otroci svoje stariše še celó zaničujejo.

Mati, ki z ljubeznijo goji teló svojih otrok, je spoštovana; materi pa, ki si hoče s sladkarijami pridobiti ljubezen otrok, se ji isti le zaradi dobrega okusa prilizujejo. Vztrajno ljubezen, spoštovanje in pokorščino pridobí si pa le tisti, kdor resno in strogo vzgojuje svoje otroke.

Marsikatera mati toži: „Ne razumem, kako je mogoče, da me moji otroci ne ubogajo; saj jim vse storim, kar le želé; še nobene prošnje jim nisem odrekla, a mojega moža ubogajo pa na prvo besedo — na migljaj — dočim je vedno resen in strog ž njimi“. Na to vam, častita mati, odgovarjamo:

Če se stariši udajo željam in volji otrók, ne dosežejo od njih nikdar pokorščine, spoštovanja, ljubezni in hvaležnosti; kako bi neki otrok svojo mater spoštoval in ljubil, če mu dovoljuje kaj takega, kar sam sprevidi, da je škodljivo?! Čim bolj plemenito je to, kar otrokom dajemo, tem bolj zadenemo v tisto, kar imajo najplemenitejšega v sebi — tem bolj resnična, odkritosrčna in vztrajna je njihova ljubezen do nas. (Dalje prih.)

Svitoslav i Danica.

Prosti sestavki so mu na pr.: Pogled v preteklo leto, posebej na mesec vino-tok (str. 14—38). † Jan. Zlat. Pogačar (25—28); † Janez Gogala (145—146). Ljubljančanje, posvečujte nedelje in praznike! Svet pustuje — Jezus žaluje! Nezmer-na moč ka-toliške Cerkve v njenih misijonih. Rimska Propaganda in mladolaški ropi (67). Obednica zadnje večerje (Govor v kat. družbi str. 73—91). Božji grob. Jedro papeževe enciklike in framasonsko godernjanje (138). Teodor Ratisbon. Alfons Ratisbon. Janko i Kiseljak (168). Procumbit humi bos: V nekem kraju hočejo napraviti slovesnost mnogočisla-nemu rojaku, duhovnu, v spomin; začetek ima biti s slovesno sv. mašo, konec pa s — plesom (176)! — Glasi iz pušave (211). Pomočki zoper kovarstvo skrivnih družb (220). Te li smé kdo priderževati, da bi zdravila in zdravnika ne poiskal? Kaj je spre-obernilo zamurskega glavarja (228)? Zoper skrunjenje nedelj in praznikov. Zadnji dnevi Alfonsa Ratisbona (243). Hartum je padel — Mahdi blizo Egipta (252). Kakošne so šole v framasonskih deželah (261). Ta jo je pa naletel (278)! Vojska zoper žganje in premagana žganjepivca (283). Kdor se meša med otrobe, — Pujsam prišel bo med zobe! — Papež, država, narodnost (319). Sv. rožni venec in sedanji čas (322).

Na razgled bodi posebej: Kaj je roman? „Roman po liberalnem kusu je iz-mišljarija, ki izvira iz vertoglavnega uma in okuženega serca. Začenja in nadaljeva se z mesenostjo, končá se (po mnogih pregrehah, pobojih, moritvah ali kaj podobnega) z zakonom. Iz kakoršnih virov roman izhaja, taki sad večidel obrodi v svojih čitateljih in čitateljicah. Po pregrehah in premaganih zaprekah zakon, v katerem pa nikoli ni tistega raja, kakoršnega prenapeti kovači romanov popisujejo, ampak ravno nasprotno: čutijo se romanarski ženini in neveste kmalo ogoljufane in tako okanjene, da so v novem jarmu popolnoma nezadovoljni in nesrečni, ker niso stopili v zakon s keršansko, ampak s sa-njarsko pripravo po šegi poželjivih prijateljev. Osmojena domišljija zopet dalje sanjari in kjer se pisani romani navadno končajo, tam se zakonski romani, bi djal, začno. Na-mesto medene ljubezni se pokaže strast in ker pri tacih ljudeh keršanske ljubezni ni, se nasprotno nagnjenja grozno tepejo, sanjari se zopet kaka nova sreča, oskruni in dostikrat razterga se zakonska vez, in kdo na svetu je bolj nesrečen, kakor taki ljudje, kakoršnih imamo le preveč pred očmi, zlasti odkar je začelo tudi ženstvo romane namesto kuhal-nice in pletenja nogovic po rokah nositi. Tudi po kmetih že ni brez tacih zgledov in na vesti imajo mnogo tacih nesreč tudi slovenski listi in podlistki in razni spisi v vezani in nevezani besedi, ki izhajajo iz virov, kakoršne smo ravno prej omenili. Kar koli namreč taki služabniki mesenosti nevarnega za umišljijo v družih jeziki najdejo ali sami skušajo, to skušajo pregeti, prekuhati, in to potem mladini ko mišico vživati dajejo. In kaj je konec sploh po takem branji? Beraštvo, rujavi šnopsarji, pred kterimi se človek ustraši že od daleč, mertvud, ali pa celo samomor! In „pisec“, ki jih ima na vesti?!.. Hudo djanje se ne da utajiti, sodba ne odverniti, Sodnik ne podkupiti (str. 301—2)“.

Na dopis iz Dolenje Istre o pomanjkanju duhovščine po besedah: „V prejšnjih časih se je še tu in tam oglasil kak Slovenec v škofijo; novejši čas ni nobenega“ — odgovarja vredništvo v resni opazki (str. 364): „Pred kaj časom je Kranjska dajala mladenčev v vse sosednje škofije in bili so osmošolci sami prevideni, pa pomagali so ob enem svojemu bližnjemu k oliki, k časnemu in večnemu blagru — s tem, da so si du-hovski stan izvolili. Zdaj so razun neprijaznih šolskih okoliščin in vladajočega libera-lizma tudi sem ter tje, kakor se sliši celo nekaki „šurki“, ki mlade ljudi nalaš zapelju-jejo in po raznih potih od duhovskega poklica odvračajo. Kolike krivice taki goljufi vsemu slovenskemu narodu delajo, ni popisati; narod ostaja brez pastirjev; mnogo zapeljanih

šolskih mladenčev pa se sterganih in izstradanih brez službe okrog potika in ravno pri duhovnih išejo pomoči, ki bi si jo lahko sami prislužili, ako bi svojega poklica ne bili zavergli. Kadar pride dan pravice in povračevanja, bi pač ne bilo dobro biti v koži tistih, ki poštenim mladenčem poklic do duhovskega stanú zatirajo“.

Smodke in smodkovci. V prvem polletju letos se je popuhalo 31 milijonov smodk več, kakor v prvi polovici lanskega leta; v vsem skupaj letos 747 milijonov. — Sej pa tudi že vsakemu smerkovcu molí smodka izpod nosa. Vprašanje je, kakošen vpljiv bode to imelo do mehkih možgán mladine? Pravijo, da je vedno več norcev; saj norišnice se pogosto morajo nove zidati: ali ni morebiti tudi tobakov strup med vzroki, ki marsiktere otrapá? Da mnogi odrašeni zgodaj shirajo in umerjó, ali pa sploh v najboljših letih za rabo niso, je komaj dvomiti, da je smodkanje móra njihovega življenja. K temu kratka dogodbica, ktera kaže, kako krotke dušice že znajo smodkati: Ravno pretekli dni v mraku me na vélikem tergu sreča pobčik, ki je bil res le malo palcev visok. V eni roki je držal torbico, v drugi tléčo smodko. Z roko, v kateri je imel smodko, zgrabi v naglici tudi klobuček, nad katerim ogorek v mraku, kakor zvezda svitla njemu nad glavo sveti; zdaj se lepo odkrije, potem mi naredi še „kompliment“ in reče dosti pobožno: „Hvaljen bodi J. K.!“ — Nočem natolcevati, odkod je ta „knof“ dobil soldke za smodke, skušnjava pa je blizo misliti, da bi jih tudi doma izmaknil ali od tega odšipnil, kar je dobil od matere za štacuno, ako jih od drugod nima. To uči, da otročje smodkanje je na več strani nevarno. Še manj bi hotel terditi, da bolj odrašenim švigovcem vselej po poštenu poti smodka v zobe pride (str. 376).

Pogreb na deželi in pogreb v mestu. Na deželi: Jože. Janez, danes bo pogreb, ali pojdeš? Janez. Dobro, dobro: bom saj par roženkrancev obmolil, sej tako drugekrat imam le malo časa moliti. — V mestu: Adolf. Ti Edvard, danes bo pa lep pogreb: čaka že vse polno gledavcev; ali pojdeš? Milko: Dobro, dobro: se bom saj malo nagovoril in našnekedral „nach Herzenslust“ — da se mi jezik ne primerzne; sej doma tako večí del molčim, ko me vse jezí . . žena, posli itd.!

Vratatreski. Ena naj gerših napak in pogreškov zoper „Olikanega Slovenca“ je butanje in treskanje z vrati, kar je „Danica“ že grajala pred kaj časom. Rokodelski deček prihrumí kakor burja in „tresk“ z vrati, da prebivavca ušesa zabolé! Kak sluga prištorklja kakor konjski hlapec po kakem opraviilu, in pri odhodu ali tudi že pri prihodu z vrati „tresk“, da se vse potrese! Kak pôsel, ko si najbolj zamišljen v svoje delo, priropoče: „tresk“ z vrati, da ti možgane pretrese! Nespremišljen kdorsibodi buti v cerkev, v zakristijo, zaluši vrata, da se potresejo cerkvene in druge bližnje stene! Večkrat tudi prosjak pobunka na vrata, kakor bi prišel s cesarsko oblastjo, in vznemiruje prebivalce. — Za take robate treskovce in treskovke bi bil potreben korobač ob vratih, kateri bi jim po herbtu tresknil vsaki pot, kadar robavsi z vrati tresknejo. Vrata se morajo pri odpiranju in zapiranju rahlo prijeti za kljuko ali pri ključavnici. lahno jih odpreti, in ravno tako zapreti. ne pa z njimi butati in treskati po divjaško (416)!

Pogostna in časih zeló dovtipna so poročila iz dijaške kuhinje, o njenih financah in spremembah, o napredku dijakov samih itd. Na pr.: „Tatinska za ministrovo blagajnico sta bila mesca svečan in sušec; odnesla sta skupaj čez 368 gld. Hvala Bogu in prijateljem naše mladine, da minister še ni pod 0, če tudi se včasi malo za ušesi pogrebe, kadar kak boben sliši itd. (str. 112). Zato so pa mladenči hvaležni . . Kdor na tem polji seje, déla za vso našo domovino . . Bolj natanki pregled potem, ko zvemo še zadnje stroške, da se pokaže, če bode zapel tisti inštrument, ki se zove (str. 232):

Po Turčiji „darabuka“, Po madjarskem „tob“, Talijanska pa „tambura“ In še ruski „baraban“,
Ki jo slišati je muka; Ki pretrese drob; Kaže, da je zadnja ura; Po Slovenskem odveč znan!

Ali bomo še kuhali? . . . Prosilo jih je že več kot dosti novih, poprejšnji pa nočejo obetati, da se bodo zgubili. „Minister“ ni ne tem ne unim nič ne zagotovil, kajti je zdaj na suhem. Jejda (ajda) je vsejana in kmali bo cvetla: ako bo solnce prijazno sijalo in bodo čebelice pridno nosile, kakor lansko leto; potem se bodo za naše pridne fante še žganci kuhali v ljudski kuhinji, ali pa saj močnik, kaša in enaka ropotija. Šolski junaki, lepo se obnašajte na počitnicah, molite, da Bog dá dobro letino in obudi obilno dobrotnikov v prid vam in vašim staršem itd. (245). — Spred kuhinje. „Če bo to šlo, potlej pa tudi vse gre, še tisto, kar nog nima! Enega pripeljejo oče, enega pripeljejo mati, enega pripeljejo teta — pogosto po dva na dan, kateri pride v pismu, in eden je bolj potreben, kakor drugi, — pa še Bošnjaki po verhu! Gospodje pomagajte in povejte ljudém: če je tudi kdo „minister“, vender denara kovati ne sme. Naj bi torej preveč ne pritiskali . . . Pa spet: če je mladenču že na čelu zapisano, da je iskra v glavi, ga je težko brez upanja čez prag pognati, dokler človek nima kamena namesto serca. V tacih temnih stiskah poséva zlato solnce izod predgorja „dobrega upanja“; Bog in dobri prijatelji so lansko šolsko leto „ministrove“ nade daleč nadkrilili in prekosili; pa tudi šolski junaki nas niso okanili. Naj se reč kuha in vrè; videli bomo, kaj iz kotla pride . . (str. 272)“. Na to dospe poleg drugih dar z zlatim naukom (288):

„Imaš kaj blagá,

Imaš kaj sercá,

Za ljubo mladino, um bister

Naredi sklep:

Bom segel v žep, —

Da bo potolažen minister“.

„Letos je žetev mladenčev velika, ker večina lanskih je zopet pritegnilo, novi pa so „kandidirali“ po več ali manj cele počitnice z vse dežele. Bojí se „financminister“ povedati, da pri mnogem uporu in vojskovanji jih je vender precej čez stotino, ki so za več ali manj podpore zaznamnjani, dokler bo mogoče. Marsikteri so, ki razen bistro slovenske glavice — skoro bi rekel — nimajo nič itd.“ (str. 304)! — Kakor lansko leto, tako so naši deželni poslanci tudi letos pred svojim razhodom zložili prelep dar za dijaško kuhinjo (100 gld.) . . . Ravno ti gg. poslanci odločili so 100 gld. za ljudsko kuhinjo, ktera svota se obrača tudi dijakom v korist na toliko . . . Dobrotljivi Bog tedaj ohrani in preobilno blagoslovi naše gg. poslance in njihovo delavnost v njih lastni blagor in v korist cele domovine (340)! — Pro dignis tuis egenis; to je: Vrednim naj se na pomoč priskoči; za nevredne pa se šiba moči (344)! — V pogovorih n. pr.: „Velocipedi“ in „velocipteri“ so svoj tek dobro zadeli, bili v ognji poskušeni in v „maturi“ bili poterjeni. Živeli „merjevci!“ Jagode rudeče, cvetke dušeče, nenavadne ob tem času, vezilo bile so mi milo. Da ste mi zdravi na višavi! — Mesec vinotok (oktober) je bil hujši kot hud . . . Minister si ne upa tukaj soštevati: hvala Bogu in dobrotnikom, da je plačano! . . . To kaže, da mladenči ne molijo zastonj za dobrotnike (posebej mašo so imeli na pr. 8. majnika pa 15. oktobra) in da nas previdnost Božja ni zapustila. Bog dá, da v eni minuti več zraste, kot vsa ljudska kuhinja celo leto skuha! . . . Aperis manum tuam, et imples omne animal benedictione (str. 360) itd.!

Zgodnja Danica dela za žive in mertve, za zdrave in bolne, za prijatelje in dušmane, za pravične in za grešnike: torej o poli leta vse prijazno vabi k naročevanju, posebno pa tudi poslednje, namreč grešnike, katerim utegne iz brezna pomagati, ako ji pot na svoj dom odpró itd. (208). Vse dosedanje prepoštovane naročnike, kakor tudi naročnike v „cvetu“ serčno prosimo, da bi naročenje na „Zg. Danico“ brez pomude obnovili (416) itd.

XXXVIII. 1885. Vsim preblagim sodelavcem, naročnikom in prijateljem veselo novo leto, serčna hvala za prijaznost in dobroto, prošnja za nadaljno pomoč in obilno

naročevanje! Nekatere cvetke za novo leto 1885 (str. 10—12). Najprej je v tem tečaju S—v poslovenil pesem:

O sprejmi križ!

1. „O sprejmi križ, ne godernjaj, Ne reci: kaj, oh kaj bo zdaj? Na Jezusa gledoč postoj: On nosil križ je pred teboj.	2. O sprejmi križ le prav voljnó, Ne reci: to je pretežko; Zveličar tvoj terpel je več: Terpljenje vse bo hitro preč.
3. O sprejmi križ, za té je dan, Sicer bi ti ne bil poslan: Če zdaj ti to še jasno ni, Na boljšem svetu se zjasni.	4. O sprejmi križ le prav vesel; Sin Božji bil ga je objél, Prelil na njem je drago kri, Da bi zveličal vse ljudi.
5. O sprejmi križ, z ljubeznijo Ga nòsi, če je prav bridkó! Usmiljen je in moder Bog: Pomagal ti bo iz nadlog.	6. Križ pelje tebe v sveti raj, Zato zgorí se vsélej naj Le sveta volja Božja zdaj — Le volja Božja vekomaj!

Glasovi iz grobov.

(str. 167).

1. Moli zame Potnik moj, Kličem z jame — Brat ti tvoj.	2. Zdrav, vesel Malo prej, Zdaj sem vél, Človek glej! —	3. Včeraj bil Prav vesel, Dans sem gnjil — Prah, pepel!	4. Tvoja pot Pelje, kam? V majhni kot Tu le k nam. —
5. Kaj je cvet, Kaj je svet, Časna vsa blišoba? V grob poglej Mi povej: Ni li vse truhnoba?	6. Vernik moj! Tu postoj, Dvigni serce svoje K Bogu gor, Da se skor Smili duše moje.	7. Bil sem mlad, Bogat nád Svetnih véd; Smertni mah Strè me v prah, Červom v jéd.	8. Mili glas Prošenj vas Ljubljeni naj gine. Molite, Rešite Ognja me in tmine.
9. Roka Gospodova me je zadela, Vsmilite se me prijatli vsaj ví, Da se bo moja skor duša otela Tje, kjer Zveličar, moj Stvarnik, živi.			

Msr. Mihaelu Potočniku

za zlato mašo 9. vélikega serpana 1885.

(str. 251—2).

1. On, ki zvezd imena šteje, Giblje vseh svetov tečaje, Nebnim truplom stavi meje, Bitjem vsim življenje daje: Vsadil svoj dan kal je mlad, — Sedem — pol je že dekád . . .	10. Ko pa vidiš, Mile blagi! V tej podobi lastno pravo, Sterni sile v dušni snagi, Serce dvigni na višavo, Kličí danes na okrog: Hvaljen bodi večni Bog!

Svitoslav.

Nekteri napisi, ki včasih prav služijo na. pr.: za podobo sv. Martina, sv. Nikolaja, sv. Frančiška, sv. Mihaela; pod podobo Marije Device (str. 270).

Prijateljem oziroma na 18. okt.

(str. 344).

Hvala Vam, prijatli dragi, Za spomin častitek blagi! Gódovnic premili glas	Še močnejše veže nas. Kar želíte Vi za god, Verni tisučkrat Gospod!

Sestavki drugi so mu na pr.: Izlet v Betlehem (38—78). Je-li časništvo dobra ali slaba reč? Monakovski postni list, kralj Ljudovik in framasonski pobratimci (76). —

Časno srečo, večni dom — Bog podéli Jožefom! — Dve besedi mladini. Varite se pohujšanja! In veste, da póstarni bedaki so velik del še bolj spotikljivi v govorjenji, djanji in pisanji, kakor mladi. Pazite sami náse, da vas ne oplenijo dveh prvih dobrot: vere in čednosti. Ako ste teh dobrot oropani, ste oguljeni tudi dveh drugih dobrot: blagega mirú in mladostne lepote. Vse je šlo. Sreča vaša je v črnem grobu. Mladina, čuj, móli! Vari se volkov in volkulj (112)! — Prijateljem želimo na vso moč — Prav blago vsim veliko noč! Terpljenje katoličanov med pogani v Kini Dobro zaslužena svetinja. Ljudje dvomijo, ker ne razumejo (147). Donec eris felix, multos numerabis amicos; — Tempora si fuerint nubila, solus eris; — po novejšem kopitu tudi tako-le: Tempore felici multi numerantur amici; — Si fortuna perit, nullus amicus erit. Kranjec bi morebiti rekel: „Dokler ti v žepu zvenčé okrogle petice, — Pridno krog tebe šumé vse vinske mušice (164). Nanzanila iz bulgarskega misijona. Kako jo je zelenec v nemškem Gradcu skupil (187)! Sad iz šole brez Boga (204). Peklenske vrata škripljejo (226). Tudi en nasvet za reveže. Katoliška hiša Božja. Beri — ne bo ti žal (iz francoskega prekuca)! Darilo Materi Božji in njegovo plačilo (za mesec vinotok). Stoletnica Ternovske fare (Pridiga str. 340). Nekteri izreki o brezverski šoli in brezverskih učiteljih. Odkrivanje framasonstvo (383). Blagi Miklavž ali Miklavževka že od davna vsako leto skrivaj prinese tehtno culo obleke za ubožne šolske deklice. Tudi letos se je ta dobrota ponovila v enaki meri in številu. To je znamenje, da „Miklavževka“ posluša, kako lepo šolarice v uršulinski šoli molijo in kako se pridno učijo, zlasti keršanskega nauka. „S slavo plačaj Bog nebeško, — Kar za revšino človeško — Skrite delajo ročice — Naj gospe so, ali gospice“ (400). Framason se je spreobernal na smertni postelji (411). Nagovor pri delitvi zimske obleke šolski mladini 8. grudna (413). Oče so zanikernež (414) itd.!

Domoznanstvo kranjske vojvodine.

Spisal **Iv. Lapajne.**

(Dalje.)

Oton in Albreht, vojvodi Avstrijska.

Po Henrikovi smrti sta se Koroške in Kranjske polastila Avstrijska vojvodi Oton in Albreht. Oton se je podal na Koroško, kjer so se mu Slovenci po starodavnem običaji poklanjali na Gosposvetskem polji, na starem vojvodskem stolu. Na Kranjskem je Oton potrdil užé pod Henrikom nastavljenega deželnega glavarja, svobodnega gospoda Friderika Soneškega. Potem sta se vojvodi bojevala zoper českega kralja Ivana, ki je naglašal pravice do Kranjske in Koroške.

Poleg drugih Avstrijcev so stali zvesto Habsburžanom na strani tudi Kranjci. Mir je bil sklenjen l. 1336., in kralj Ivan se je vsem pravicam odpovedal. Habsburškima vojvodama so se Kranjci poklanjali, in sicer Otonu v Št. Vidu pri Zatičini, Albrehtu pa v Ljubljani. Po Otonovi smrti (1339) je združil Albreht vse avstrijske dežele v svoji krepki roki. Naša domovina je bila takrat hudo zadeta; 1339. l. so bile kobilice, 1348 l. potres; v prihodnjem letu pa še črna kuga, ki je v Evropi 25 milijonov ljudi pobrala.

Rudolf IV. ustanovitelj.

Naslednik Albrehtov, Rudolf IV., je bil jako izobražen knez. Ko je prišel l. 1360. v Ljubljano, da se mu je dežela poklonila, bila je tû zbrana slavna skupščina: Oglejski očak, nadškof Salcburški, škofje Brižinski, Pasovski, Krški, Briksenski, Labodski, grof Majn-

hard tirolski, svak Rudolfov, in več drugih plemičev. Posvetovali so se menda o Postojinskem in Vipavskem gradu, ki sta bila prej last očakov. Prisodili so ju bili l. 1361. vojvodi Rudolfu. Vender je nastala z Oglejem vojska, ker je očak Ludovik de la Torre zahteval razna druga posestva. Vojvoda Rudolf in brat Friderik udarila sta s 4000 vojniki z Dolenjskega na Notranjsko, Goriško in Furlansko, kjer sta nasprotnika premagala.

Novi vek.*)

Maksimilijan I. (1493—1519).

Maksimilijan, sin cesarja Friderika IV., utegnil se je užé v mladosti nekoliko seznaniti s kranjsko deželo, kajti imel je za tovariša Kranjca Volkanta Turjaškega, in slovenski kmet (morebiti kak Vipavec) mu je prinašal „nenavadnega“ sadja. Maksimilijan je utrdil vladarstvo Habsburške hiše. Po ženitvi z Marijo Burgundsko jej je pridobil bogato Nizozemlje in po pogodbi z ogerskim kraljem Vladislavom je pridobil Habsburžanom dedno pravico do Ogerske. „Zadnji vitez“, kakor ga zgodovina častno imenuje, uredil je državno upravo in vlado ter vpeljal prvo pošto v nemškem cesarstvu. Vojska z Benečani (1508—1518) je precej zadela kranjsko deželo, kajti Benečani so bili Maksimilijanu vzeli Furlansko, Istro, Trst, Reko in Gorico ter pridrli do Vipave in Postojine. V tej vojski so se odlikovali užé vrli Kranjci: Žiga Herberstein in Ljubljanski škof Krištof Ravbar. O najvažnejšem vprašanji, kako Turka pregnati, se je posvetovalo na odborovem shodu, ki ga je bil sklical cesar (koncem 1517. l.) v Veles (Wels). Pri shodu v Insbrucku (1518. l.) je obetal cesar Kranjcem na njih prošnjo, da jim preskrbí ceste in orožarno v Ljubljani, a stanove je opominjal, mereč na baš končani kmetijski punt (1515. l.), da jim je biti prijaznejšim s svojimi podložniki.

Stolnemu mestu je (1501. l.) dovolil sedež in glas v deželnem zboru in svobodno volitev svojega župana. Prvi takšnim načinom voljeni župan je bil Hans Lanthieri. Zeló pospešila sta se trgovina in obrt. Na nemško in Vlaško so tržili Ljubljanski trgovci, katere so branile svobodščine. Tuj trgovec, naj je prišel od severa ali juga, imel je iti le skozi Ljubljano; Italijani so morali v Ljubljani odlagati svoje blago, ki so je smeli prodajati prvih šest tednov samó Ljubljanskim meščanom.

Plemstvo se je mnogostransko trudilo, da je delalo čast domovini in korist državi ali cerkvi. Tù spominjamo se še imen kakor n. pr. Sigmunda Herbersteina (porojenega v Vipavi 1486. l.) znanega državnika, potovalca in diplomata, Krištofa Ravbarja Ljubljanskega škofa, vojnega komisarja cesarjevega v Beneški vojski (1508—1518), Krištofa Lambergga, čigar rojstveni grad je stal v Kameniku, jednega poslancev, kateri so se imeli pogajati o ženitvi Maksimilijanovej z Marijo Burgundsko. Zavaljo svoje srčnosti je postal ta Lamberg junak kranjske národne pesni. Mej prvimi svétniki cesarja Maksimilijana, ki so bili okoli njega, nahajamo tudi Kranjca Gregorja Slatkonjo, najprej prošta, potem škofa Dunajskega (1513—1522) ter 1514. l. cesarskega glasbenega ravnatelja in jednega najizvrstnejših muzikov.

Maksimilijan je umrl l. 1519. Prava dediča sta mu bila njegova unuka Karol in Ferdinand, bivajoča pri svojih kraljevskih roditeljih (Filip, španjski kralj je bil sin Maksimilijanov) na španjskem dvoru. Najprvo je bil prevzel vladarstvo Habsburških dežel Karol, kateremu se je bila šla pokloniti tudi kranjska dežela.

V deputaciji, ki so jo poslale dolenje-avstrijske dežele pokloniti se španjskemu dvoru, bili so zastopniki kranjske dežele Trojan Turjaški, vitez Jurij Schnitzenbaumer

*) Novi vek je posnet nekoliko po Dimitz-ovih „Habsburžani v deželi Kranjskej“, nekoliko po Lapajne-tovi „Zgodovini štajerskih Slovencev“.

in Nikolaj Turnski. Dne 16. decembra meseca so bili poslanci poslednjč pred kraljem. Trojan Turjaški je govoril v imenu Kranjcev, in kralj je dejal poslancem: „Nádejam se da bodete, zvesti naši podložniki, ostali pri nas. Vedno Vam hočem biti milostljiv kralj in skoro pridem k Vam“. Trojan Turjaški je odgovoril, da bode našlo Njega Veličastvo vedno pobožne in zveste podložnike v teh deželah. Naposled je segel kralj poslancem v roko, in ko jim je kardinal Mola izročil darove, bili so odpuščeni. (Dalje prih.)

Umetnost.

„Glasbena Matica“ je letos razposlala svojim članom tudi „Teoretično-praktično klavirsko šolo“, spisal Ant. Foerster. Op. 40., III. zvezek. Natisnila Engelmann in Mühlberg v Lipsiji. Tržna cena 1 gld. 10 kr.

To najnovejše delo nam jako ugaja. Bolj ko pregledujemo to šolo, bolj spoznavamo praktično in umetniško roko slavnoznane skladatelja. Vaja naslanja se na vajo; iz vsega pa nam veje prava, nenavadno lepa, izvirna muzika, ki poučuje deco v materinem jeziku in jo razvešeluje z znanimi domačimi pesnimi. Vsak učitelj naj seže po tej šoli, ker otroci se bodo radi iz nje učili. Prav iz srca ji torej želimo mnogo marljivih učencev!

D o p i s i.

Iz Štajarske. V smislu § 18. postave z dné 4. febr. 1870. l. se delé šole na Štajarskem z ozirom na povprečno ceno najvažnejšega živeža in na krajne razmere v 4 plačilne razrede. To razdelitev opravlja visoki c. kr. deželni šolski svèt od 10—10 let ne izključajoč poročil prejšnjega desetletja. Zadnja regulacija se je vršila l. 1880., v smislu navedene postave ima se torej prihodnja regulacija vršiti l. 1890. Učitelji I. in II. plačilnega razreda so večinoma mestni učitelji, učitelji III. in IV. plačilnega razreda pa na deželi, bodi si v vaseh, bodi si v trgih. Primerjamo li tržne cene po mestih s tržnimi cenami na deželi, najdemo bistveni razloček med obema kategorijama. Učitelj na deželi ima mnogo manjšo plačo, nego v mestu, ter mora za svojo manjšo plačo živež dražje kupovati, nego mestni, in vesel mora biti, če ga še dobi za dražjo ceno, čeprav še posebej plača pot. Isto razmerje vlada pri duševni hrani. V mestu gre učitelj za nekoliko novčičev v kavarno, kjer čita vse mogoče časopise; na deželi bi si jih moral za drag denar naročevati. Uvažujoč ta bistveni razloček tržnih cen in plačilnih razredov, povzdiga učiteljstvo IV. plačilnega razreda svoj glas, da bi se v l. 1890. njih šole uvrstile v III. plačilni razred. Prvo se v tem oziru oglašá Šmarijsko-Rogatsko učiteljsko društvo, katero je v svojem zborovanji dné 1. oktobra t. l. sklenilo obrniti se na sl. c. kr. okrajni šolski svèt Šmarijski in Rogatski s prošnjo, da bi ista blagovolila pri vis. c. kr. deželnem šolskem svētu posredovati to regulacijo. Prošnja obsega tržno ceno obeh okrajev s potrebnimi dokazili in tržne cene mest na Štajarskem. A samo prositi in svoj glas povzdigovati, da bi se reklo: »das sind Jammervögel«, ni dovolj, treba je tudi pri krajnem šolskem svētu, kot najnižjej inštanci praktično delovati. Krajni šolski svéti so namreč prvi kompetentni za časa regulacije sestavljati tržne cene svojega kraja; kajti po § 14. točka 1. postave z dné 8. febr. 1869. l. spada določitev plače učiteljstva v njihovo področje. Posreči li se učitelju dobiti ali sam ali s posredovanjem drugih mõž pri seji večino glasov za ta predlog in se protokoliran sklep, utemeljen z zadostnimi razlogi pošlje uradno višjim inštancam, po strani pa še učiteljstvo privatno prošnjo v obliki društvenih sklepov itd. na okrajne šolske svéte, smemo se nadejati kakega pobjška. Pri nas na Štajarskem ima namreč podučitelj IV. plačilnega razreda le 440 gld., učitelj istega razreda 550 gld., III. plačilnega razreda pa prvi 480 drugi 600 gld. Pobjšek bi bil sicer neznamen, a če pomislimo, da je pri nas vsled zeló razširjene obrti in trgovine promet kaj živahen, vsled tega živež drag, nam je tak, če tudi neznamen pobjšek dvakrat »dobro došel«. In ker imamo pri nas na Štajarskem skoro v vsakem okraji svoje okrajno učiteljsko društvo, nadejati se je, da bodo temu primeru Šmarijsko-Rogatskega učiteljskega društva sledila tudi druga društva; kajti gotovo nas vse na istej nogi čevelj žuli. Tudi na Českem je učiteljstvo istim potom doseglo, da se je IV. plačilni razred odpravil. Mi bi bili zadovoljni, če se IV. plačilni razred vsaj odpravi tam, kjer učitelji s to plačo težko živé.

R. K.

Iz Leskovca. (Okrajna učiteljska konferencija za Krški šolski okraj). Običajna učiteljska konferencija za Krški okraj vršila se je v 3. dan avgusta t. l. pod prvodstvom c. kr. okr. šol. nadzornika g. Fr. Gaberšeka v šolskem poslopju v Krškem.

Navzočih bilo je 42 učiteljev in učiteljic. Kot gosta sta bila prisotna gđc. R. Clarici, učit. kandidatinja iz Ljubljane in g. I. Pretnar, nadučitelj v Srednji Vasi.

Gospod c. kr. nadzornik otvori zborovanje točno ob 1/2 9. dopoldne ter v svojem uvodnem govoru navaja pred vsem svoje imenovanje c. kr. okr. šolskim nadzornikom za Krški okraj in razlaga pomen in važnost učiteljskih konferencij.

Zagotavljajoč, da bode z vzemi močmi deloval na to, da se šolstvo tega okraja povzdigne na ono stopnjo, katero je mogoče doseči v sedanjih razmerah, prosi učiteljstvo, da ga smatra za svojega svetovalca, prijatelja in vodnika ter da mu kaže zaupanje in ljubezen. Gospod nadzornik poudarja svojo popolno pravičnost in objektivnost pri presojevanju učnih uspehov učiteljstva ter vzbuja k vestnemu izpolnjevanju učiteljskih dolžnosti, rekoč: Kdor izpolnjuje vestno svoje dolžnosti, temu je vse lahko in njegovi uspehi so potem gotovo povoljni. Nato se spominja premisljivega zaščitnika in podpornika šolstva, našega presvetlega cesarja Franca Josipa I., ki prav po očetovski čuva nad vsemi svojimi národi, da bi bili vsi njegovi otroci deležni vedno večje omike. S toplimi besedami se spominja prebridke izgube preljubljene cesarjeviča in ponosa vse Avstrije, nadvojvode Rudolfa, ki je bil uzoren prijatelj šolstvu. Dalje omenja g. predsednik, da je globoko sožalost nad to bridko izgubo izjavil v imenu vsega šolskega okraja potom g. c. kr. okrajnega glavarja na višje mesto ter pozivlja zbrano učiteljstvo, da zakliče: »Bog ohrani, Bog obvari in krepčaj našega milega cesarja Franca Josipa I., na kar konferencija zakliče trikratno »Slava« in »Živio!« (Dalje prih.)

Iz Postojine. (Zakasnjeno). Važno se mi zdi, da častitim gg. tovarišem povem, da nam je v minulem šolskem letu nemila smrt pobrala dva vrla moža in šolnika. V prvi polovici meseca junija t. l. umrl je v Senožečah g. Karol Demšar. Pokojnik prišel je še prav mlad kot učitelj v Senožeče, postal potem, ko je bila šola razširjena, nadučitelj ter opravljal prav vzgledno to svojo službo do upokojenja. Ljudstvo ga je sploh spoštovalo. Koj po njegovem upokojenju postal je župan Senožeški ter oskrboval jako vestno in marljivo to častno mesto. Pokojnik bil je tudi 6 let okrajni šolski nadzornik in potem pa zastopnik učiteljstva v okrajnem šolskem svetu. Mej učiteljstvom je bil jako priljubljen in to po vsej pravici, kajti bil je jako pravičen nadzornik in neboječ zastopnik svojih tovarišev. Nikdar ni nikomur škodoval, pomagal pa vselej, kjer je le mogel. Njegovo človekoljubno delovanje priznal je sam presvili cesar ter ga odlikoval z zlatim križcem. Blag mu spomin!

V drugi polovici meseca junija preselil se je v boljši svet jekleni značaj in starosta učiteljstva v našem okraju g. Andrej Legat, učitelj v Budanjah. Ni izrazov, da bi mogel dovolj dostojno popisati značajno delovanje na šolskem in národnem polju pokojnega Andreja. V šoli bil je nad vse marljiv in vesten učitelj, pa tudi zunaj šole bil je najboljši svetovalec pri prostem ljudstvu ter ga budil in dramil iz národnega spanja. Nad vse laskavo in častno pripovedujejo o njegovem neumornem delovanju njegovi nekdanji učenci iz Zagorja na Pivki, kjer je služboval celó 14 let, potem je bil pa prestavljen v Košano. Pa tudi tù ni imel miru, zopet so ga prestavili v Budanje, kjer je ostal do prerane smrti njegove, zapustivši vdovo in nepreskrbljene otroke. Kakó zeló je bil preblagi pokojnik priljubljen pri ljudstvu in svojih kolegih, pričal je njegov veličasten pogreb. Izmej tovarišev zbralo se nas je 22 okoli njegove krste, ter ga spremili k večnemu počitku, kojega je na tem svetu zaman iskal. Njegovega pogreba udeležili so se tudi malone vsi Budanjski občani s šolsko mladino in mnogo družega ljudstva od blizu in daleč. Pokojnik živel je tudi v najlepši slogi in prijateljstvu s č. g. župnikom Budanjskim; to slišali smo iz prav modro sestavljenega govora č. g. župnika, v kojem se je poslavljajl še jedenkrat od prerano umrlega učitelja Budanjske mladine. Saj pa tudi v prenatlačeni cerkvi niti jedno okó ni ostalo suho in kako bi bilo to tudi drugače mogoče, ker prišla je vsaka beseda iz dna srca in segala zopet v srce. — Če se je pri komu izpolnil pregovor: »Quem dii odere, magistrum fecere«, gotovo se je pri g. Legatu. Za svoje trudapolno delovanje ni žel pozemskih plačil in slave, in tudi na njem uresničile so se besede, koje je imel slavni pedagog Trotzendorf na svojem nagrobnem spominku napisane, namreč: »Leider ist es zuleztzt in der oft undankbaren Welt der meisten Lehrer Lohn, dass sie arm sterben«. — Pokojnik je bil tudi prvi, ki je sprožil misel, da bi se postavil iz prostovoljnih doneskov Miroslavu Vilharju spomenik. In res postala bode njegova misel meso in kri in ne bode dolgo, ko bode stal v metropoli notranjski krasen Vilharjev spomenik, ki bode pričal, kako slovenski národ čisla zaslužne svoje može.

Blagi pokojnik! le uživaj zaslužen plačilo za svoj trud na zemlji, le uživaj mir, kojega na tem svetu nisi našel! V ogledalu tvojega delovanja v tej solzni dolini odseva ti v rajskih visavah prijazen obraz, znamenje blagega človekoljubja. Počivaj sladko ter radostno glej na npravne, neomahljive značaje, koje si s svojim vzgledom vzgojeval! *Jakob Dimnik.*

Iz Predoselj nad Kranjem. Slavni rojstveni god v 18. dan avg. našega presvetlega cesarja dobila je naša šolska mladež novo, krasno in dragoceno šolsko zastavo.

Ob 3. uri popoldne zbrala se je šolska mladina, kakor tudi obilo občinstva na okrašenem kraju pred šolskim poslopjem z zastavo v prisotnosti krajnega šolskega sveta in mnogo gospode.

Deklica nesla je na blazinicj svilnate trakove z zlatim napisom: »V spomin 40 l. vlade Njih veličanstva presvetlega cesarja Fran-a Josip-a I. 1848—1888.« Pred šolo blagoslovil je zastavo preč. g. Josip Krčon, tukajšnji župnik in knezo-škofovski svetovalec.

Trakove pripela je visokorodna gospa baronica Evgenija Cojz-ova pl. Edelsteinska z Brda. Po blagoslovljenji govoril je preč. g. župnik, ki je mej drugim rekel, da naj se mladina vojskuje zoper vse svoje sovražnike, ki jo hočejo užé v mladih letih pokvariti in tudi zoper prirojeno hudo nagnjenje, zlasti zoper svojeglavnost, zoper lenobo, zoper razposajenost in zoper pohujsljive ljudi po vzgledu sv. Alojzija, čigar podoba je na zastavi in pod varstvom preblažene in prečiste Device Marije, ki se vidi na zastavi.

Potem sklenil je svoj govor z besedami: »Bog nam ohrani še mnogo, mnogo let preljubega cesarja!« kar so vsi navzoči trikrat ponovili.

Tudi topiči so zagrmeli ter pevci zapeli cesarsko pesem. Zatem zahvalilo se je šolsko vodstvo visokorodni gospej Evg. Coiz-ovi kot kumici v imenu šolske mladine, ki je prevzela to častno opravilo.

Omeniti mi je še, da šolska zastava je zares krasna in da blagorodna gospa A. Hofbauer v Ljubljani vso zahvalo zasluži, ker je tako lepo zastavo naši šoli oskrbela.

Zato pa tudi svetujemo vsakemu, ako kdo kaj enacega želi si naročiti, naj se obrne do gospe Hofbauer v Ljubljani, kjer se mu bode vestno postreglo.

France Gros,
šolski voditelj.

Iz Ljubljane. Imenovanje. Gospod okrajni glavar Josip Merk v Kranji je imenovan svétnikom deželne vlade in poročevalcem za administrativne in ekonomične stvari v deželnem šolskem svétu za Kranjsko.

— Odlikovanje. Presvetli cesar je z Najvišjim sklepom s 16. dné oktobra t. l. ravnatelju na tukajšnji višji realki in šolskemu svétniku, dr. Ivanu Mrhalu (ki je upokojen) podelil viteški križ Franc-Jozefovega reda. Čestitamo!

— Slavnostna izročitev zlatega zaslužnega križca umirovljenemu v vodji gospodu Leopoldu Belarju vršila se je v 13. dan preteč. m. ob 11. uri v mestni šoli na Cojzovi cesti, raz katero so vihrale cesarske, národne in mestne zastave. Vsi učenci te mestne ljudske šole nastavljeni so bili v veži, po stopnjicah in hodnikih kot živ špalir naše prihodnosti. Voditelj gospod Raktelj vzprejemal je goste, ki so se zbirali v lepo okrašeni dvorani, kjer so bili učitelji in učiteljice vseh ljudskih šol Ljubljanskih, udje deželskega sveta, profesor Tomo Zupan, kanonik Zamejec in mnogo družih odličnih gostov. Točno ob 11. uri prišel je gospod župan Grasselli v spremstvu magistratnega uradnika gospoda Laha. Gospod župan izrekel je v svojem govoru, da mu je velika čast, izročiti po naročilu gospoda deželnega predsednika barona Andr. Winklerja kot načelnika deželnega šolskega sveta voditelju gospodu Belarju častno znamenje najvišjega odlikovanja. G. župan naglašal je dolgeletne zasluge slavljenca, potem pa pripel mu odliko na prsi, želeč mu, naj bi dolgo vrsto let zdrav in vesel užival veselje na tem cesarskem odlikovanji. Voditelj gospod Belar se do solz ganjen zahvali na cesarski milosti, in prosi gospoda župana, naj na Najvišjem mestu blagovoli prijaviti to zahvalo za izredno počeščenje, ki mu je neizbrisljivo priznanje njegove skromne, a po najboljši volji zmirom vestne delavnosti. Konečno zakliče trikrat »Slava!« in »Živio!« Nj. Velečastvu presvetlemu cesarju, kateremu vsi zbrani pritrde, na kar je zaorila cesarska pesen od tal do drugega nadstropja iz več nego 400 grl naše nadepolne mladine. Na to poprime besedo mestni šolski nadzornik g. prof. Levec; v daljšem, jako zanimivem govoru pozdravlja slavljenca, zahvalil se je v prvo g. županu Grasselliju, da je kot načelnik mestnega šolskega sveta, dal prvi povod Najvišjemu odlikovanju g. Belarja. Ta redka današnja slavnost navdaje učitelje z nekakim upravičenim ponosom. Veseli vse učitelje, da je odlikovan ljudskošolski učitelj, veseli jih pa še to, da je odlikovan mestni učitelj Ljubljanski. Ko je današnji gospod odlikovanec pred 41 leti nastopil prvo svojo službo v neznatnem kraju na Notranjskem, takrat pač ni mislil, kakšen lep napredek bode storilo ljudsko šolstvo v bližnji prihodnosti. Toda kot vesten učitelj je imel vedno

pred očmi vse mnogovrstne dolžnosti svojega stanú, izobraževal se je sam in napredoval, da so ga šolska oblastva naposled izpoznala vrednega poklicati ga za učitelja v deželno stolno mesto. Ko je g. Belar pred 27. leti prišel v Ljubljano, imelo je deželno stolno mesto okolu 30 ljudsko-šolskih razredov, letos jih ima 93! Število ljudsko šolo obiskujočih otrok je še l. 1873. znašalo 2541 (1309 dečkov, 1232 deklic), l. 1889. pa je bilo 4382 javne in privatne šole v Ljubljani obiskujočih otrok (2314 dečkov, 2068 deklic); njih število je tedaj v 12 letih poskočilo za dobrih 71%! Te številke bistveno pojasnujejo velik napredek ljudskega šolstva v stolnem mestu Ljubljanskem, h kateremu je današnji odlikovanec pripomogel po svojih najboljših močeh. To delovanje njegovo pa je tudi na Najvišjem mestu našlo zaslužno priznanje, in ljudskega učitelja, za katerega se pred 40 leti nihče ni zmenil, krasi danes zlati zaslužni križec. Cesarska milost pa, ki je obsijala današnjega odlikovanca, razlija blagovoljne žarke svoje tudi na vse učiteljstvo, posebno Ljubljansko. Vsi, ki so udeleženi pri ljudskem šolstvu Ljubljanskem, se bodo hvaležne izkazali za to čast in vzgijevali po gaslu presetlega cesarja »Viribus unitis«, mladino našo tako, da vzrastejo iz nje verni sinovi domovini, cerkvi in Avstriji! Govor šolskega nadzornika je bil z veliko pohvalo vzprejet, na kar se je zahvalil g. Belar šolskemu nadzorniku g. prof. Levcu za vsekdar izvrstno nadzorovanje mestnih šol, katero je bilo ljubeznjivo, dobrega pouka polno, in kateremu slediti je bilo vsekdar veselje učiteljstva. Zahvali se slavljeneec tudi gospodu deželnemu predsedniku baronu Winklerju, velikemu pospeševalju ljudskega šolstva in mu zakliče »Slava«, vsem učiteljem, posebno onim II. mestne šole, katere prosi, naj bi podpirali njegovega naslednika voditelja gospoda Raktelja jednako kakor njega. Ko se je g. Smerekar odlikovancu g. Belarju kot duhovnik še posebno zahvalil na izvrstnem vodstvu, bila je slavnost končana in čestitali so odlikovancu še posamičniki.

V sredo potem, t. j. v 16. dan t. m. so mestni učitelji in učiteljice v polnem številu praznovali odlikovanje g. Belarja še z lepim zabavnim večerom, h kateremu je prišlo mnogo odličnih gostov. Vrstili so se govori, med drugimi najpred napitnica presvetlemu cesarju s trikratnim »Slava!«

Premene pri učiteljstvu.

G. Ivan Raktelj, učitelj pri sv. Gregorji, dobil je stalno uč. službo v Šent-Mihaelu pri Novem Mestu. — Premeščena sta gg.: Peter Pogačnik, učitelj v Blagovici, k sv. Gregorju in Ivan Pregelj, učitelj v Olševku, na sv. Goro. G. Dav. Judnič, učitelj v Balta Vasi, je imenovan stalnim nadučiteljem v Črmošnjicah.

Št. 712

Razpisi učiteljskih služeb.

okr. š. sv. Na trirazrednici v Domžalah je tretja učiteljska služba (za možko ali žensko učiteljsko moč) izpraznjena. Dotične prošnje naj se do 5. novembra 1889. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu. C. kr. okrajni šolski svet v Kameniku dné 17. oktobra 1889. l.

Št. 1050

okr. š. sv. Na trirazredni ljudski šoli v Dobrepolji tretja učiteljska služba s 400 gld. letne plače in s prostim stanovanjem v stalno, oziroma včasno nameščenje. Prošnje naj se vlagajo do 15. novembra t. l. pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevji v 24. dan oktobra 1889. l.

Na enorazrednici v Trnovem drugo učiteljsko mesto s 500 gld. letne plače. Prošnje naj se do 5. novembra t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojni v 18. dan oktobra 1889. l.

Št. 1198

okr. š. sv. Na četverorazredni ljudski šoli v Radečah pri Zidanem Mostu se s tem namešča četrta učiteljska služba s 400 gld. letne plače.

Prosilci za to službo naj svoje pravilno obložene prošnje po predpisanem uradnem potu semkaj vlagajo do 30. dné novembra t. l.

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem dné 25. oktobra 1889. l.

 Vse one p. n. častite gg. naročnike, kateri naročnino na „Učiteljskega Tovariša“ še niso plačali, še jedenkrat uljudno prosimo, da isto v kratkem blagovolé storiti, da se jim bode mogel list redno pošiljati.

Založništvo „Učit. Tovariša“.